

ARIADNÉ GYŰRŰJE (m) című könyv nem lexikon vagy irodalmi mű, hanem inkább tudományt népszerűsítő munka, amelyben célzott utazásokra, tapasztalatokra, a fotók bemutatására, a forrásmunkák felkutatására és megalapozott tudományos háttérre alapoz dr. Móczár István (m).

„Ariadné gyűrűje” című könyv végére tervezett anyag (kalandtúra)

Utolsó földi paradicsom, Chrissi szigete, 2008 (m)

Mottó:

Cél, akarat, küzdelem!

(m)

„Számomra a külföldi utazás egyenlő az elhagyott területek bejárásával. Azok a pillanatok a legérdekesebbek, amikor az ősfű között futkározó gyíkok és a repkedő lepkék, darazsak életét lencsevégre kaphatom. Lábujjaimat a toklász csiklandozza, saját szívhangomat hallom a rekkenő hőségben, ajkam kicserepesedik, arcomon szenvedés ül, de mégis boldog vagyok magányomban. Csak egy röpké perc, ami erőd ad az élet nehézségeihez. Különös varázslat számomra, ha együtt lehetek a természettel, és beszívhatom a táj egyedi illatát. Ilyen különös élmény volt számomra a Juktasz-hegy vagy Anemoszpilia, de Gournia ókori utcáin is jólesett egy kis meditáció a régi lépcsőkön megpihenve” – írtam 2004-ben „A minószi Atlantisz rejtélye¹⁰²” című könyvemben (43–44. oldal). Egy ilyen izgalommal teli újabb bejárásra nem kellett sokáig várnom, mert néhány év múlva Chrissi szigetét fedeztem fel.

182. kép: Útban hajóval az ismeretlen felé (Kréta, Lerapetra, Chrissi; 2008)

Chrissi Európa legdélibb szigete, a Líbiai-tengerben fekszik, Krétától mintegy 13 km-re. Hajóval keltünk át Lerapetra (Ierapetra, Jerapetra) városától a laposan elhúzódó kis szigetre. Zsuval több alkalommal jártuk végig Kréta rendkívül változatos tájainak zegét-zugát. Sok kalanddal járó bejárásaim közül talán mégis Chrissi szigeti élményem volt a legizgalmasabb. Akik erre jártak, elnevezték a szigetet utolsó földi paradicsomnak; itt lehet élvezni a vad természetet, lehet úszni, napozni és nagyokat gyalogtúrázni. Természetesen, ha valaki erre előre felkészül. Az idegenvezető figyelmeztetett mindenkit, hogy az alig hatórás itt-tartózkodásunkat inkább fürdéssel, pihenéssel töltsük a part közelében. Ne induljunk a sziget teljes felfedezésére, mert veszélyes lehet. Ha nem említette volna, hogy a sziget másik felén nemrég minőszi romokat tártak fel, megfogadtam volna a tanácsát. Ám így nagy lett a kísértés... Nagy a valószínűsége annak, hogy az ókorban egy világítótorony állt itt a rendkívül nagy hajóforgalom miatt. Kommosz kikötőjéből naponta több tucat hajó indult a Nílus-deltába oda-vissza, és Kréta keleti részén, viszonylag a közelben feküdt még Palaikasztro, a kozmopolita város... (Ma a sziget az utóbbinál közelebbi Makrigialos kikötőjéből jachttal is megközelíthető, itt van a *Golden Beach*, az *Arany-strand*, itt van a naturisták egyik „paradicsoma”.)

183. kép: *A természet csodájának is felfoghatók a fák küzdelme a mostoha viszonyokkal (Kréta, Chrissi, 2008, mf.)*

Zsu látta rajtam a szokásos izgatottságot, és az idegenvezető intelmei miatt próbált lebeszélni mindenféle kalandorságról. Ismer, tudja jól, hogy képtelen vagyok ilyenkor nyugton maradni. – Maradjunk a víz mellett ebben a nagy melegben, és igyál egy sört! – mondta. A parton sással fedett napernyők és kényelmes napozóágyak látványa sem tántorított el attól a gondolattól, hogy a közeli terepet kissé átvizsgáljam. Zsunak megígértem, hogy félóránként küldök üzenetet a telefonon, hogy éppen merre járok.

184. kép: A fehér homokdűnét kisebb-nagyobb örökzöldek borították (Kréta, Chrissi, 2008, mf.)

Távolról is jól látszottak a cédrusnak titulált erdő és a kiégett törpefák hófehér csontvázai. A fehér homokdűnét a tekintélyes nagyságúra megnőtt mediterrán borókaerdő tette változatossá. A prospektus szerint itt található Európa legnagyobb cédruserdeje – „trópusi” környezetben. Ez az állítás nyilván elírás lehetett, de mit sem változtatott a sziget romantikáján. Madridban a Prado Múzeum mellett évszázados cédrusok pompáznak a sétány mindkét oldalán több km hosszan. Csontváry Kosztka Tivadar „Magányos cédrus” festményéhez azonban kevésbé hasonlítottak a sziget fáit. A legmagasabb fa alig haladja meg a 10 métert.

185. kép: *Panorámakép: egy kiszáradt fa sziluettje a Líbiai-tengerrel (Kréta, Chrissi, 2008, mf.)*

Chrissi legalább 5 km hosszú és majdnem másfél km széles sziget. Gyalogosan egy nap alatt be lehet járni, de öt óra egy túrára itt biztosan kevés. Nem törődtem az idővel, csak arra gondoltam, amit az idegenvezető mondott: a most működő világítótorony közelében számos minószi építmény romja került elő! Ennek a „legendának” pedig utána kell járni. Izgatottságom egyre fokozódott, amikor arra gondoltam, hogy az ókori romok maradványait lefotózhatom. A harmadik könyvem végére terveztem még 3-4 kép beszerkesztését (lásd: „Európa Atlantisza”¹⁰³, 257, 448, 457. oldal).

186. kép: *A kőspirált ezoterikával foglalkozó fiatalok rakhatták le. Bizonyára energiaáramlást érzékeltek a parton... (Kréta, Chrissi, 2008, mf.)*

Amikor kivergődtem a bozótos-fás területről a krétai oldalon, a kikötővel átellenben nagyon szép, több km hosszan elhúzódó strandot pillantottam meg. Meglepődtem a sok turista láttán, közülük több arc volt ismerős a hajóról. A sima parton ismeretlenek kövekből formált koncentrikus körökből egy kompozíciót raktak ki, talán a bronzkori megalitokra emlékezve.

187. kép: *Egy turista alkalmi lakhelyet alakított ki a félig kidőlt fa gyökérzete alatt (Kréta, Chrissi, 2008, mf.)*

Néhol a szél által homokba döntött tömzsi fák gyökérzete között üregek keletkeztek. Ezekben alkalmi lakhelyet alakítottak ki a kalandvágyó fiatalok. A hatóság nem örült a vadkempingezésnek, mert a higiéniai feltételek nem voltak adottak. Ugyanis az egész szigeten nincsen ivóvíz, illemhely is csak a kantinban, a kikötőnél volt elérhető. A sziget ökoszisztémája emiatt is veszélyeztetett.

188. kép: *Partra vetett pakuraszennyeződés (Kréta, Chrissi, 2008, mf.)*

Lassan haladtam a sziget közepe felé, egyre gyéresebb, sivatagosabb területre vetődtem. Afrika forró „leheletétől” kiszáradt a szám. Ilyen melegre csak a Szaharában emlékszem. Chrissi 3 fokkal melegebb van, mint Krétán, ez a tenger hőmérsékletére is igaz. Legnagyobb kincsem a fotótáska volt, amely húzta a vállamat, de mégis a nagy palack ásványvíz jelentette számomra az életet, igaz, az vészesen fogyott. Zeusban és angyalkámban bízva haladtam a célom felé. A lagúnás parton rengeteg kövület, kagyló és a hajókból kikerült, megkeményedett pakura hevert szanaszét.

(A kőolaj atmoszferikus desztillációja során nyert maradék, sűrűn folyó fekete anyag, igen mérgező. Régebben fűtésre használták megfelelő kazánokban.)

189. kép: A színes bazaltsziklák (Kréta, Chrissi, 2008, mf.)

Másfél km gyaloglás után a partot egy különös – fehér, fekete és vörös – bazaltszikla zárta el, ehhez hasonlókat egész Krétán nem láttam, csak a közeli Szantorini szigeten. Egy rövid pihenő közben fontolóra vettem, hogy visszaforduljak-e, vagy folytassam utamat az ismeretlen felé. Úgy döntöttem, folytatom! Ekkor már egy teljesen más jellegű táj képe bontakozott ki előttem. Sivatos, kihalt lett a környezet, és a világítótornyot sem láttam. Hezitáltam, megálltam, próbáltam felmérni a terepet. Hiányzott egy térkép vagy leírás a szigetről, de csak vaktában haladtam előre.

Kr. e. 450 000 – 70 000 között Chrissit még víz borította. A több millió évvel ezelőtt működő víz alatti vulkánok által kilövellt bazaltjai lepték be a szigetet. A szigettől délre fekvő tengerben a tektonikus lemezmozgások következtében a törésvonalak mentén olykor felbuggyanhatott a magma. Ez a felismerésem akár heuréka is lehetne – gondoltam. Gigászi harc folyik a föld mélyén, mert az Afrikát és Európát hordozó kéregdarabok egymásnak feszülnek. E kéregmozgások alakították ki Kréta óriási hegyeit.

190. kép: *A távoli házat megpillantva még nem gondoltam, hogy piknikezésre hívnak az ott pihenő görögök (Kréta, Chrissi, 2008, mf.)*

A mobiltelefonon eltűnt a térerő, és magam előtt láttam Zsu aggódó arcát. Rosszul mértem fel a terep adottságait, a forráságot, a szomjúságot, a bozót okozta fájdalmat. Jobban próbára tett a túra, mint sejtettem. Elszigetelődtem, nem találtam tájékozódási pontot, megszűnt a kommunikáció, fogyott az ivóvíz. A sziget foglya lettem. Ám ekkor felcsillant a remény! A távolban a part közelében egy fehér épület körvonalazódott, és néhány kikötött motorcsónak ringott az öbölben. Embereket is láttam. A vizem éppen elfogyott. Reméltem, hogy útbaigazítást is kapok. Szerencsémre egy görög család éppen piknikezett a parton, és ugyancsak rám csodálkoztak, amikor betoppantam hozzájuk. Görögül köszöntem, és elmondtam, hogy magyar vagyok. Csodálkoztak, hogy egyedül vágtam neki az emberpróbáló útnak. Marasztaltak, hogy ne menjek egyedül tovább, mert a neheze még ezután kezdődik. Elmondtam, hogy a minőszi romok érdekelnek. Rendben van – mondták, másfél km-re a világítótoronynál megtalálom, amit keresek. Pontos eligazítást adtak, és közölték, hogy visszavárnak a parázson pirított halra. Kaptam egy üveg sört, vizet és egy mézes görög süteményt, a visszaútig biztos kitart...

191. kép: *Minószi romokat találtak a világítótorony körül (Kréta, Chrissi, 2008, mf.)*

Balra tőlem – a sziget nyugati felén – egy magányos kis kápolna állt a kősvatagban (Szent Miklós kápolna, Kr. u. 13. század). Meglepett a látványa. Mégsem lakatlan a sziget, mert vannak görögök, akik alkalmanként idelátogatnak. Folyvást az órámat néztem, és lassan, vergődve megérkeztem a világítótorony közelébe. Találtam több, kövekből kirakott halmocskát – talán római sírok –, mívesen faragott kváderkövekből kirakott kamrát, egy kiszáradt minószi kutat (vagy kutatógödröt). Lefotóztam a romokat és a tájat. Valójában csalódást éreztem a feltárt terület mérete miatt, de könnyen meglehet, hogy a munkálatok tovább folytatódnak. Erre utalt, hogy több lépcsős üreget fóliával takartak le. Rémülten pillantottam az órára, vészesen közeledett a hajóindulás ideje. Úgy döntöttem, hogy a legrövidebb utat választom. Keresztülvágok a szigeten. Ha mégsem érném el a kikötőt, abból nagy baj lenne. Nem beszélve Zsuról, aki a kikötőnél vár rám az aznapi utolsó Chrissi–Kréta hajójáratnál. Előfordulhat, hogy itt ragadunk, és mi is gyökerek közötti üregben töltjük az éjszakát.

192. kép: *Tipikus kép Chrissi másik arcáról (Kréta, Chrissi, 2008, mf.)*

Arra már nem volt idő, hogy a görögök vendégszeretetét élvezzem, és megkóstoljam a grillezett halat. Elindultam a sziget másik vége felé. A táj képe megváltozott, szúrós bozótok állták el az utamat, és kisebb kerülőkkel megcéloztam az egyik dombot.

Az emberi megtelepedés krétai krónikája a folyamatos erdőirtás volt. Amit az ember meghagyott, azzal elbántak a Krétán kri-kri néven emlegetett kecskék, melyek a satnya bozótokat is lelegelték. Az erózió Kréta-szerte felgyorsult. Kréta és szigeteinek tájképét ma a frigana uralja, amely nem más, mint az erdőirtások helyén megtelepedő alacsony, tövises bozót, sok tekintetben az Itáliából ismert macchia helyi változata. A frigana bozót rozmaringot, zsályát, kakukkfűvet rejt.

Aki ilyen terepen rövidnadrágban próbál átvergődni a drót-kemény tövises bozóton, annak a lábán alig marad ép bőr. Vergődés volt tehát az egész menetem a nagy forróságban. A távolban délkelet felé délibábot láttam. Először azt hittem, a nagy melegtől hallucinálok. Petőfi Sándor *Az Alföld* című verse jutott eszembe:

*...,„Délibábos ég alatt kolompol
Kis-Kunságnak száz kövér gulyája;
Deleléskor hosszú gémi kútnál
Széles vályu kettős ága várja”...*

Néhol megpróbáltam átugrani az alacsonyabb bozótokat, de kevés sikerrel. Aztán a környéken sókristályok csillantak elő a vakító fényben. Valamikor régen ezen a helyen sós mocsár volt. A leírások szerint só kitermelés folyt itt, amely fontos exportcikke volt a szigetnek. Megmásztam egy kisebb dombot, majd újabb emelkedők következtek, már a tengerpart sem látszott. Ismét elvesztettem a tájékozódási képességemet, mivel körös-körül csak bozótot és köveket láttam. Nem volt mihez képest navigáljam magam. A csendet szinte „hallani” lehetett fülcsengés formájában. Gondolataimba mélyedve haladtam, amikor – teljesen váratlanul – nagy zajjal fogolycsapat repült fel mellőlem, amitől megriadtam. Ekkor a földön előttem egy tovasikló kígyót láttam eliszkolni. Érdekes, de fel sem tűnt a szigeten a híres kabócák (népi nyelven zig-zigas) énekének hiánya. Az apró, borotvaéles kövektől szerencsémre a túracipőm védte a lábamat. Meglepetésszerűen hatott, amint előbukkant a távolban a Líbiai-tenger kékje. A látvány varázslatos volt. Talán Mürtosz romjainál éreztem ehhez hasonlót. Chrissi körül a tenger káprázatosan szép: a színek orgiája lenyűgözi a szigetre érkezett turistákat; a zöld, smaragdzöld, türkizkék színnel épp csak elkezdődik a felsorolás.

193. kép: *Elsüllyedtem a homokos parton, alig tudtam kimászni (Kréta, Chrissi, 2008, mf.)*

Szinte rohantam a part felé, hogy lássam a tengert közről, de hamarosan rájöttem, hogy ez nem volt jó ötlet. Ugyanis a puha homokban hamar térdig süppedtem. Félttem, hogy mindkét lábbelimet elveszítem, ezért rotációs mozgást végeztem, de egyre mélyebbre süllyedtem. A lábfejemet gyengén előre-hátra mozgattam, és így sikerült kiszabadítanom, majd a száraz partra másztam. Nem tudtam lemosni a lábamat, a sár befolyt a cipőmbé. Megragadtam egy fűcsomót, hogy a sarat letöröljem, de pechemre az tele volt apró tüskével... A maradék erőmet is felhasználtam a vánszorgásomhoz. A parttal párhuzamosan, attól jó nagy távolságban haladtam, de a reményt nem adtam fel. Éreztem, hogy egy rövid időre le kell ülnöm. Ott azon nyomban elaludtam a forróságban. Álmomban a sziget felett repültem, mint egy madár, és láttam a távolban horgonyzó hajót... Kürtszóra ébredtem, talán 5 percet aludtam, de akkor ez örökkévalóságnak tűnt. A gyönyörű bonzai citrusok sokaságát nem volt időm szemrevételezni, ám találtam néhány kövését, cserepeket, de ezeket a helyszínen hagytam. Felálltam, és azon tűnődtem, hogy a világítórótyó után alig fényképeztem a tájat... Fiatalkoromban sokat bóklásztam a kéthalmi pusztában, keresve a neolit emlékeket. Sokszor eltévedtem, de a tájékozódásom soha nem hagyott cserben. Volt viszonyítási alapom, egy tanya vagy egy magasabb fa. Itt

a nagy melegben csak kitartásomban bízhattam. Nőtt bennem a félelem. Folyton az járt az eszemben, ha hirtelen rosszul lennék, mit kezdenék magammal. Még telefonálni sem tudnék. 12 üzenetet számoltam Zsutól, de az enyéme nem mentek át hozzá. Megpróbáltam felhívni még egyszer, és láss csodát, sikerült! – Hol vagy, élsz még? – és folytatta volna a kérdéseinek özönét, amikor a hajókürt újból megszólalt. Egész közelről hallottam: tehát van remény! A hagyományos optimizmusom újabb erőt adott. Más választásom már nem volt, le kell jutnom a kikötőig! Kínkeserves tempót diktáltam magamnak. Már nem éreztem fáradságot, csak elszántságot, és tudtam, hogy nem adom fel. Eszembe jutottak az életem útját kísérő kulcsszavak: cél, akarat, küzdelem! Érdemes volt-e kockáztatnom, kérdeztem magamtól, és egy belső hang azt súgta, igen! Bizonyítottam önmagamnak, hogy 66 évesen is képes vagyok még helytállni ilyen rendkívüli helyzetekben. A terep egyre emelkedett, és ismét közel kerültem a parthoz. Egy meredély szélén álltam, amit egy öböl vett körül. Visszaléptem két lépést, nehogy lezuhanjak. A sziklafalban, alattam és oldalt több helyen barlangbejáratok voltak, amelyek összeköttetésben álltak a tengerrel. Csak visszafelé vezethetett az utam, és újból megkerestem a terepjáró nyomát, de az a parttól csak egyre távolodott...

194. kép: *Megjelent a távolban a hajó hídja (Kréta, Chrissi, 2008, mf.)*

Elmélkedésemet egy távoli látvány képe szakította félbe. A láthatáron piroslott a várva várt csoda, a hajóhíd tornya, a bozóttal belepett domb mögött. Amint

haladtam előre, úgy kezdett kibontakozni előttem a hajó körvonala, de még nagyon hosszú volt a menetelés a kikötőig. Az út itt kanyargós volt, de egyre ígéretesebbnek tűnt a táj a bozótok világában, és megpillantottam a kikötőt, a napágyakat, és Zsut a parton, ahogy a ligetes részt kémlelte, ahonnan túráim elején elindultam. Talán úgy vélte, arról fogok érkezni...

195. kép: *Tájkép a kikötő felől (Kréta, Chrissi, 2008, mf.)*

Zsu nagyon örült, amikor meglátott engem csapzottan, sárosan. Csupán két szót tudtam kinyögni: „enni, inni”. Eldőltem a nyugágyban, mint egy liszteszsák. Az élet szép, gondoltam magamban. Zsu a közeli kintinból hamarosan finomságokkal érkezett vissza. A kínos csendben csak a szívem kalimpálását hallottam. Ittam, ettem, majd a tengerben úsztam egy keveset. Érdekes módon nem voltam holtfáradt, inkább határtalanul boldog, hogy ép bőrrel megúsztam a kalandomat, és legyőztem magam... Felszálltunk, a hajó egyre távolodott a parttól, valójában félig megkerülte a keleti partot. Itt értettem meg, hogy miért láttam Kréta hegyeit hol jobbról, hol balról. Zsu némán nézte az egyre távolodó, egyre kisebb szigetet. Ismer, minden szó felesleges lett volna. Én sem úgy akartam, hogy veszélyeztessen az életemet néhány vacak kőért. Csakhogy ezek a kövek számomra az élet értelmét jelentik. Akkor még nem gondoltam, hogy kedvet kapok az „Ariadné gyűrű” megírásához, amelynek megalkotása legalább annyira rögzös út lesz, mint Chrissi megmászása.

Izgalmas helyen jártam, és ez a történet kicsit talán maga a történelem része is: „Ott kezdődött fönt, valahol e kopár hegyek között. Rheia, Kronosz felesége a Dikté-hegy egyik barlangjában hozta világra, majd az Ida-hegység egy másik karsztos üregében nevelte fel a nimfákkal gyermekét, akit Zeusként ismerünk... A felnőtt Zeus később ide, Krétára szöktette – aranyszörű bika képét öltve magára – Agenor föníciai király lányát, a szép Európét, hogy frigyükből megszülessen Minosz, Kréta első királya. A történet hosszú... A Minótauroszt csak Thészeusz athéni királyfi tudta legyőzni, akinek Minosz leánya, Ariadné volt ebben segítségére. Ő adta az athéni királyfinak a fonalköteget, amelynek felgombolyításával a Minótauroszt megölése után ki tudott jutni a labirinthoszból...” (Mántfai György: *Különleges tájak és szigetek. A Földközi-tenger szigetvilága*, Pécs, Alexandra, 2010)

Kréta, Chrissi, 2008.07.09.